

Yaroslav Trofimov

Geen land
voor liefde

Vertaald door Frank van der Knoop

De Fontein

Proloog

Kyiv, maart 1953

Darja kneep een schijffe citroen uit boven haar kop slappe thee en keek door het raam naar de vallende sneeuw. Het was al ver voorbij middernacht, maar toch kon ze niet slapen. Haar man, die kolonel was bij het ministerie van Staatsveiligheid, was weer eens laat thuis, maar ook weer niet zo laat dat ze het vreemd vond.

Toen ze nog in bed lag, had Darja geprobeerd verder te lezen in een oude verfromfaaide roman. Het boek was geschreven volgens de prerevolutionaire Russische spelling met haar overbodige letters en schetste een schilderachtig beeld van de hogere standen. Maar ook nu weer was ze geplaagd door de giftige gedachten die haar al maanden wakker hielden, waardoor ze om de haverklap van haar boek had opgekeken. Nu zat ze met haar handen om de warme theebeker geslagen en drukte ze haar voorhoofd tegen het aangenaam koude raam in de hoop dat het haar hoofdpijn zou verdrijven. Het was een maanloze nacht en achter de ramen van de andere woningen brandde allang geen licht meer. Darja tuurde aandachtig door het door de wind opgezweepte sneeuw gordijn.

Op een gegeven moment zag ze een gezette, maar vertrouwde gedaante heuvelopwaarts lopen. Hij moest zijn best doen om niet uit te glijden op de glibberige kasseien van de Sint-Andreasheuvel. Voor iemand die zo dronken was als hij wist de kolonel de obstakels die hij tegenkwam opvallend behendig te ontwijken. Maar toen kwam er nog een bekende gedaante uit de duisternis tevoorschijn. Het duizelde Darja even. Nachtenlang had ze zich dit moment tot in de kleinste details voorgesteld, maar ze had

nooit durven hopen dat het echt zou gebeuren.

De kolonel keek verbaasd op en spreidde toen hij de gedaante herkende zijn armen uit van vreugde. Het volgende moment drukte hij zijn hand tegen zijn borst en zakte hij in elkaar. In zijn grijze uniform verscheen een bloedvlek die zich als inkt over een bergje verse sneeuw verspreidde.

Darja had het pistoolschot niet gehoord en ook de vlam uit de loop niet gezien, want het wapen was voorzien van een geluiddemper. Maar ze zag wel het pistool in de hand van de moordenaar toen deze zijn arm uitstreekte om, zich rustig aan de geëigende procedure houdend, een kogel door het hoofd van de kolonel te schieten. Hij ging even naast de kolonel op zijn knieën zitten, doorzocht zijn zakken en wandelde daarna rustig richting Podil, het centrum langs de rivier. Voor de Duitsers gekomen waren en alle Joden hadden vermoord, was dat de Joodse wijk geweest.

De man kon de verleiding niet weerstaan om even naar Darja's raam op de derde verdieping te kijken, maar hij zag niet dat ze terugdeinsde en zich achter het zware gordijn van rood fluweel verborgen hield.

De thee, die Darja had gezet toen ze nog geen weduwe was, was nog warm. Ze trok de gordijnen dicht en probeerde niet naar het op de sneeuw uitgestrekte lijk van haar man te kijken dat nu door een vers laagje sneeuw werd bedekt. Op haar tenen liep ze naar de kamer waar de kinderen sliepen en kuste haar zoon en dochter op het voorhoofd. Ze was jaloers op hun ongestoorde slaap. Toen kroop ze zelf ook onder de lakens, de lakens die nog altijd stonken naar het zweet van de kolonel, het zweet waarvan zij zo walgde. Ze deed haar best om niets te voelen.

Maar het duurde niet lang. De zware zwarte telefoon, een van de gekoesterde voordeeltjes van een huwelijk met een man die bij het ministerie van Staatsveiligheid werkte, iets wat haar ook toegang verschaftte tot moeilijk verkrijgbare delicatessen als citrusvruchten en gerookte steur, begon met een oorverdovend, dringend geluid te rinkelen. De adjudant van de kolonel was aan de lijn.

‘Mag ik uw man even spreken?’ vroeg hij met een formele, toonloze stem. ‘Het is dringend.’

‘Hij is helaas nog niet thuis. Was hij niet met u op het feest?’

‘Dat is al een tijdje afgelopen.’

‘O. Is er iets gebeurd?’ Haar toon ging aan het eind van de zin iets omhoog, precies zoals je van een licht ongeruste echtgenote zou verwachten als je die zo laat nog aan de lijn had. De telefoon werd waarschijnlijk niet afgeluisterd, maar je kon daar nooit zeker van zijn.

‘Dan wens ik u verder een goede nacht. Er is vast geen reden tot ongerustheid,’ zei hij op vlakke toon. ‘Absoluut niet.’

Deel een

I

Charkiv, december 1930

Debora stapte haastig, maar vastberaden, de kapsalon binnen en trok een kostbaar Amerikaans damesblad uit haar versleten stoffen tas. 'Ik wil net zo'n kapsel als zij. Kort, precies zo,' zei ze, terwijl ze het blad opensloeg op een pagina met een foto van de actrice Louise Brooks. 'Kun je dat?'

De kapster, een gezette vrouw van in de veertig met een dikke laag make-up, hield het buitenlandse tijdschrift omhoog en liet haar mollige vinger over het opvallend glanzende papier glijden. Rustig de tijd nemend, bladerde ze door het blad met foto's die getuigden van de onvoorstelbare overvloed die in Amerika heerste. Het stond vol advertenties waarin vrouwen met roze wangetjes enorme biefstukken aan hun ernstige en nuchter uitzierende echtgenoten serveerden.

'Mag ik het daarna houden?' vroeg ze, in de wetenschap dat ze waarschijnlijk nul op het rekest zou krijgen.

'Natuurlijk,' antwoordde Debora tot haar verrassing. 'Maar dan moet je me gratis knippen, niet alleen nu, maar het hele volgende jaar.'

'Tot de zomer,' zei de kapster als tegenbod. Ze wees naar de stoel bij de wasbak. 'Ga zitten.'

'Tot het eind van de zomer,' zei Debora op haar beurt, waarna ze zich, vervuld van trots op haar onderhandelingsstechniek, in de stoel liet zakken.

'Oké, oké, maar ik snap niet waarom je zulk kort haar wilt. Het is net een jongen.' De vrouw zuchtte en bracht met tegenzin haar schaar in de aanslag. 'Zo zonde.'

Er stond een raampje open en daardoor was de kakofonie van

de industriestad Charkiv, de nieuwe hoofdstad van de Oekraïense Socialistische Sovjetrepubliek, te horen. Beukende hamers op bouwplaatsen, treinen, claxons, fabrieksfluiten, luidsprekers met radiomuziek, geroep en geschreeuw op drukke straten.

Debora woonde inmiddels al ruim twee maanden in Charkiv en genoot nog steeds van de tomeloze energie van deze grote stad. Telkens als ze met de tram langs witte dorpjes en akkers met kool naar het kloppende hart van de hoofdstad reed, kreeg ze van opwinding een knoop in haar maag. Charkiv leek in niets op Oeman, het slaperige, op groene, glooiende heuvels gelegen provinciestadje met zijn verwilderde park vol vijvers, watervalletjes en standbeelden van Griekse goden en godinnen waar Debora geboren was. Dit was de metropool van de toekomst, een plek waar alles zienderogen veranderde en waar elke dag iets nieuws bracht.

In Charkiv reden nieuwe bussen over de brede straten. Ze streden om ruimte met door paarden getrokken karren en af en toe een Amerikaanse of Duitse auto. Op de stoepen liepen drommen elegant geklede oudere heren en dames die afkeurend naar de boerse en door de drukte overweldigde nieuwkomers keken. Die plattelanders durfden nauwelijks de straat over te steken. Straatverkopers brachten hun waren aan de man, variërend van wondermiddeltjes tegen geslachtsziekten tot opgelapte schoenen. Bioscopen kondigden met grote, glimmende letters de nieuwste rolprenten aan. Overal verzezen, omringd door bouwkransen die betonplaten de lucht in hesen, nieuwe gebouwen. Zo ook de bijna voltooide wolkenkrabbers van het Derzj-prom-complex, het toekomstige Oekraïense regeringsgebouw, met strakke lijnen die scherp afstaken tegen de pastelkleurige tierlantijntjes van de prerevolutionaire architectuur.

En boekwinkels! In tegenstelling tot Oeman verkochten de boekhandels in Charkivs Oude Passage met haar glazen dak de nieuwste romans, zowel Russische als Oekraïense, evenals pas vertaalde boeken uit Duitsland, Frankrijk en Amerika. Ongehinderd door het auteursrecht, dat de Sovjet-Unie toch niet erkende, werden er om de paar weken nieuwe vertalingen uitgebracht.

Nog maar een uur geleden was Debora uit de tram gespron-

gen en langs de reusachtige kathedraal van de Ontslapenis van de Moeder Gods gelopen. Inmiddels was in dit gebouw, ontdaan van zijn klokken en kruizen, de Oekraïense radio-omroep gevestigd en symboliseerde het de overwinning van wetenschap en vooruitgang op de achterlijke religie. Nadat ze bij de in art-nouveaustijl opgetrokken passage was aangekomen, was ze door de galerij naar haar favoriete boekhandel gelopen. Ze was daar vaste klant, want ze kocht elke maand wel twee of drie romans. Een van de verkopers had zoals gebruikelijk het nieuwste boek voor haar opzijgelegd. De titel klonk veelbelovend, *Vierentwintig uur in het leven van een vrouw*, met op het omslag een tekening die het casino van Monte Carlo voorstelde.

Terwijl ze het dunne werkje betaalde, snoof ze de geur van verse drukinkt op die in de winkel hing, een geur waar ze erg van was gaan houden. Ze wilde dat ze de tijd had om nog een tijdje rond te neuzen, maar de terugreis naar haar slaapzaal bij de bouwplaats van de Charkiv Tractorfabriek, een van de grote projecten van het eerste vijfjarenplan, zou haar minstens een uur kosten. Zodra ze klaar was bij de kapper moest ze zich klaar maken voor het grote feest van vanavond, het feest waarvoor ze, dankzij het feit dat ze onlangs promotie had gemaakt en bij de Politieke Afdeling was aangenomen, een van de felbegeerde uitnodigingen had weten te bemachtigen. Een dergelijke promotie gaf je toegang tot bepaalde privileges, als je tenminste bereid was daar wat moeite voor te doen.

Bij de bouw van de fabriek waren ook enkele Amerikaanse ingenieurs betrokken – mysterieuze wezens die Debora soms wel zag, maar met wie ze nooit de kans kreeg een gesprek aan te knopen, hetgeen overigens verboden was – en een van deze adviseurs had een nogal verkreukeld nummer van *Vanity Fair* laten liggen. Uit vrees dat deze ideologisch besmette uitgave haar in problemen zou kunnen brengen, had een van de schoonmaaksters het tijdschrift naar de Politieke Afdeling gebracht. Debora had het blad moeiteloos weten te onderscheppen met de bedoeling het van voor naar achteren te lezen. Ze vond het korte kapsel van de Amerikaanse actrice met haar provocerende

glimlach erg bevrijdend. Het was de stijl van de toekomst. En Debora wilde deel uitmaken van die toekomst. Het leven zou tenslotte alleen maar beter worden. De toekomst, zo voorspelden de propagandaborden overal in de stad, was stralend.

‘Ik zal er heus niet als een jongen uitzien,’ zei ze tegen de kapster. ‘En wat dan nog?’

‘Jij mag het zeggen, jij mag het zeggen, al weet ik niet of je moeder het zou goedkeuren,’ zei de vrouw. ‘Maar ik ben je moeder niet.’

‘Nee, dat klopt,’ zei Debora misschien iets te bot, gezien hun leeftijdsverschil.

Terwijl de kapster haar haar waste en de luizenkam erdoor haalde, dacht Debora aan haar vader en moeder en aan haar laatste dag in Oeman, de dag waarop ze haar kartonnen koffer aan boord van de trein naar Charkiv had gezeuld.

Oeman. Ze had zich altijd erg opgesloten gevoeld tussen de ouderwetse leren stoelen en banken van haar ouderlijk huis. Tussen de kasten met kristallen vazen en de prullaria die de pogroms en de burgeroorlog van tien jaar geleden hadden overleefd. En de zware gordijnen die de huiskamer permanent in schemerlicht hulden. Alles in de woning van de Rosenbaums herinnerde aan een verleden dat voorgoed voorbij was, een leven dat was weggevaagd door de Oktoberrevolutie van 1917. Een leven waarnaar Debora, anders dan haar ouders, niet terugverlangde.

Toen ze tegen haar ouders zei dat ze zich, na een wervingscampagne op haar school, wilde aanmelden als vrijwilliger bij de bouw van de Charkiv Tractorfabriek, had Gersh, haar vader, moeilijk gekeken. Hij had zijn borstelige wenkbrauwen gefronst en een diepe, berustende zucht geslaakt. ‘Maar waarom dan? Wat hebben we jou aangedaan dat je ons alleen wilt laten? Nu je broer er niet meer is, hadden we gedacht dat jij in elk geval wel bij ons zou blijven. Waarom heb je zo’n haast?’

‘Heb jij al die jaren niet zelf tegen me gezegd dat ik mijn horizon moet verbreden en moet openstaan voor de wereld?’ had Debora verontwaardigd geantwoord. ‘Dat wij niet zo moeten zijn als dié mensen?’

Dié mensen. Daarmee bedoelde Gersh Rosenbaum de andere Joden, de Joden voor wie hij zich schaamde. Ondanks alle vooruitgang en nieuwe mogelijkheden die de Sovjet-Unie had gebracht, wilden veel Joden in Oeman geen afscheid nemen van de oude tradities. Ze bleven onderling Jiddisch praten en droegen ouderwetse zwarte jassen en hoeden. De vrouwen schoren nog steeds hun hoofden kaal en droegen pruiken. ‘Hoe kunnen ze dat nou doen, in de twintigste eeuw?’ mopperde Gersh vaak tijdens het eten. ‘Ze stellen ons allemaal in een kwaad daglicht. Onbeschaafd.’

Alhoewel Gersh Rosenbaum afstamde van een beroemde rabbijn uit Oeman, wiens graf door sommige inwoners van de sjtetl nog altijd werd vereerd, was hij zelf in de grote stad opgegroeid, in Kyiv, en noemde hij zich liever Grigori, de Slavische versie van zijn naam. Hij en Debora’s moeder Rebecca, die als een van de weinige Joodse meisjes was afgestudeerd aan het inmiddels opgeheven Instituut voor Adellijke Jongedames in Kyiv, spraken thuis nooit Jiddisch en hadden deze bastaardtaal zeker nooit aan hun kinderen geleerd.

‘Vergeet al die onzin toch. Wij zijn geen kleingeestige Joden uit de provincie, maar ontwikkelde Russische intellectuelen,’ zei Gersh vaak tegen de kinderen, ook al las hij zelf nooit iets moeilijkers dan een krant of een geïllustreerd weekblad. ‘We hebben nu gelijke rechten. Er is geen paalgebied meer en ook geen antisemitisme. De revolutie heeft al die verschillen voor goed uitgewist en dat is maar goed ook.’

Maar de revolutie van 1917 en de daaropvolgende burgeroorlog had ook het vermogen van de Rosenbaums nagenoeg uitgewist. De melkfabriek bij Odessa die Gersh met financiële steun van Rebecca’s familie onder het tsarenbewind had opgezet, had vroeger genoeg geld opgeleverd om een Franse gouvernante voor de kinderen te kunnen betalen. Voor de oorlog het reizen onmogelijk had gemaakt, waren ze ieder jaar op vakantie gegaan naar Capri of de Zwitserse Alpen. De bolsjewieken hadden de melkfabriek genationaliseerd en de gouvernante was al lang geleden weer naar Frankrijk teruggegaan. Maar over niets van

dit alles mocht in Gersh' nieuwe leven worden gepraat. Als hij op officiële documenten moest aangeven tot welke klasse hij vroeger had behoord, schreef hij met van zelfverzekerdheid getuigende letters: 'industriearbeider'. Dankzij deze en nog enkele andere, minder onschuldige listen, wist Gersh Rosenbaum, inmiddels voorzien van een onberispelijk proletarisch verleden, zich aardig te redden in de nieuwe Sovjetwereld. In tegenstelling tot Rebecca klaagde hij er nooit over dat er een einde was gekomen aan hun oude leven, een leven waarvan hij zich nu soms afvroeg of het wel echt bestaan had.

Niet dat hij echt in een rooskleurige communistische toekomst of in de superioriteit van het Sovjetsysteem geloofde. Gersh geloofde gewoon niet in klagen. Een glas dat voor een kwart vol zit is altijd nog beter dan een leeg glas en een leeg glas is beter dan geen glas, zei hij altijd tegen zijn kinderen.

'Waarom moet je daar zo nodig heen? Denk je soms dat het makkelijk wordt om die fabriek in Charkiv te bouwen? Weet je wel waar je aan begint?' Hij had een beroep gedaan op Debora's gezonde verstand. 'Hier, bij je familie, heb je zoveel mogelijkheden. Ik ken hier mensen. We kunnen dingen voor je regelen. In Oeman kan ik allerlei deuren voor je openen.'

Debora wist het niet zeker, maar vermoedde dat haar vader die deuren voor haar zou openen door misbruik te maken van zijn functie bij het Volkscommissariaat voor Handel en ervoor te zorgen dat er wat graan, boter of suiker op een net iets andere manier zou worden verdeeld en bij andere mensen terecht zou komen dan de bedoeling was. Dit botste steeds vaker met haar rechtvaardigheidsgevoel, zij het niet genoeg om haar vader hierop aan te spreken.

'Papa, je begrijpt het gewoon niet,' antwoordde ze ten einde raad. 'Ik wil juist niet dat je iets voor me regelt. Ik wil mijn eigen deuren openen! Zelf! Uit het hele land komt de crème de la crème van onze jeugd naar Charkiv om aan dit project mee te werken, om een wonder tot stand te brengen en te bewijzen dat we de grootste industriemacht ter wereld kunnen worden die voor niemand onderdoet. Hoe kun je me vragen dat allemaal

op te geven en hier in Oeman te blijven, terwijl ik de kans heb met blote handen geschiedenis te schrijven? We mogen van geluk spreken dat we in dit tijdperk leven, een tijdperk waarover mensen nog eeuwenlang zullen schrijven.'

Gersh stond op het punt hier iets tegen in te brengen en haalde, zoekend naar de juiste woorden, al diep adem, toen Rebecca hem in de rede viel.

'Lieverd, je bent erg idealistisch en daar is niets verkeerd aan. Ik wil alleen wel dat je weet dat je hier altijd terug kunt komen. De deur van dit huis staat altijd voor je open. Als het leven in Charkiv je te zwaar valt, hoef je je er niet voor te schamen als je terug naar huis komt. Niemand zal je daarvoor veroordelen.'

'Het zal niet te zwaar zijn.' Debora was ongeduldig. 'Ik kan het heus wel aan.'

Gersh wist tijdens het afscheid op het station van Oeman zijn emoties in bedwang te houden en zwaaide de trein uit met een vrolijke lach. Maar Rebecca barstte in huilen uit en holde de trein na tot het einde van het perron. Ook Debora huilde, zij het slechts een paar minuten. Toen ze een half uur later aan de praat raakte met een paar studenten die naar Charkiv teruggingen, luisterde ze gefascineerd naar hun verhalen over het leven in de grote stad en was ze alles alweer vergeten.

Bij aankomst op het station werden Debora en enkele andere nieuwe rekruten opgewacht door Olena Tkach van de Vakbond voor Arbeiders bij de Charkiv Tractorfabriek. Ze klommen met hun bagage achter in een met zeildoek overdekte vrachtwagen en reden in zuidoostelijke richting over een hobbelige, onverharde weg. De breedgeschouderde Olena was langer dan de meeste nieuwkomers en bewoog zich met een zelfvertrouwen dat ontleend was aan fysieke kracht. Ze wierp een afkeurende blik op Debora's schoenen, want ze wist dat die de confrontatie met de modderige bouwplaats niet lang zouden overleven. Haar voortanden stonden iets scheef, maar dat was alleen te zien als ze sprak. Met haar rode wangen, blonde haar met een middenscheiding en haar rechte neus deed ze Debora denken aan het

standbeeld van Venus onder de waterval van Oeman, een plek waar ze zich als kind altijd graag verstoppt had.

‘Heb je dit soort werk al eerder gedaan?’ vroeg Olena.

‘Nee, maar het zal me vast wel lukken,’ antwoordde Debora.

‘Mooi. Hoe oud ben je eigenlijk?’

‘Zeventien. En jij?’

‘Eenentwintig.’

‘Ze redt zich wel, ze redt zich wel. Zo niet, dan krijgt ze geen eten,’ riep een van de andere rekruten. Iedereen moest lachen, maar Olena niet.

‘Bemoei je met je eigen zaken.’ Ze wierp de rekruten een boze blik toe. ‘En jij.’ Ze keek Debora weer aan. ‘Bij mij in de kamer is nog een bed vrij, als je wilt.’

‘Graag,’ antwoordde Debora enigszins geïntimideerd.

Ze deelden de kamer met nog twaalf andere vrouwen. Debora kreeg de onderste matras van Olena’s stapelbed. ‘Welkom thuis dan maar,’ grinnikte Olena. ‘Je spullen kun je kwijt in deze kast.’ Onder het toezien van Olena begon Debora met uitpakken: eerst haar kleren en vervolgens de boeken die ze wilde lezen en misschien aan haar nieuwe vrienden zou uitlenen.

‘Wauw, je hebt een complete bibliotheek meegebracht.’ Olena floot verbaasd. ‘Ga je die allemaal lezen?’

Debora glimlachte verlegen.

Nadat ze had uitgepakt, ging Debora met Olena naar de kantine om rantsoenkaarten te halen. Het was al tijd voor het avondeten. De meeste mannen en vrouwen in de onverwarmde eetzaal waren veel ouder dan zij. Ze zagen er moe en verweerd uit, aten met open mond en veegden met hun mouwen het vet van hun lippen. Het eten werd opgediend op tinnen borden vol krassen, met houten vorken en lepels. ‘Je hebt geluk, want vandaag hebben we vlees. Dat krijgen we maar één keer per week,’ zei Olena terwijl ze in de rij gingen staan om zich op te laten scheppen.

Het draderige vlees bleef tussen Debora’s gebit steken, maar ze durfde het niet in het zicht van iedereen tussen haar tanden uit te peuteren. In tegenstelling tot de studenten die ze op de

trein naar Charkiv had ontmoet, kon ze met de vrijwilligers die ze op de bouwplaats van de tractorfabriek ontmoette geen intellectuele gesprekken voeren. Veel van hen bleken zelfs niet te kunnen lezen en schrijven, laat staan dat ze over films en boeken wilden praten. Ze waren slechts om één reden naar Charkiv gekomen: de kantine van de bouwplaats garandeerde ze genoeg calorieën om de volgende winter te overleven.

Na het eten gingen de lichten in Debora's kamer uit. Daardoor kon ze niet lezen, iets was ze anders altijd deed voor het slapengaan. De vrouwen ploften na een dag hard werken op bed neer en snurkten en hoestten luidruchtig. Aangezien er slechts eenmaal per week een gemeenschappelijk warm bad mogelijk was en de ramen potdicht zaten voor de komende winter, stonk de zaal naar een mix van oud zweet en darmgassen.

De volgende ochtend ontbeet Debora, nadat ze in de rij had gestaan voor de latrine, met lauwe thee en een stuk droog brood, waarna ze zich aansloot bij haar werkeenheid. Alhoewel de Charkiv Tractorfabriek de trots van de Sovjetindustrie was en de machines van de toekomst zou produceren, leek het enorme bouwterrein niet erg op de enthousiaste beschrijvingen van de man die op Debora's school in Oeman vrijwilligers was komen werven. Debora vond zelfs dat het project in technologisch opzicht nauwelijks verder ontwikkeld was dan de bouw van de Egyptische piramides. Mannen met enorme voorhamers sloegen in groepjes van drie de rotsbodem stuk en groeven zo steeds dieper in de harde bodem van de bevroren woestijnen. Vrouwen verwijderden met behulp van roestige kruiwagens het puin en schepten het daarna op door paarden getrokken karren.

Na afloop van haar eerste dienst had Debora opgezwollen en bloedende handen. Haar rug deed pijn. Ze liet zich zonder haar met modder besmeurde jas en schoenen uit te trekken op bed vallen en trok haar knieën op van de pijn. Olena keek haar minachtend aan.

'Je bent niet uit het juiste hout gesneden voor dit soort werk, hè?' concludeerde ze. 'Zulke tengere vingertjes. Ik kan wel zien

dat je nooit eerder een schep in handen hebt gehad.'

'Eigenlijk niet, nee,' gaf Debora toe. 'Maak je maar geen zorgen. Ik red me wel.'

'Hoe is dat mogelijk? Hebben je ouders je nooit mee laten helpen in de tuin of rond het huis? Om groenten te zaaien, bijvoorbeeld?'

'Van mijn moeder moest ik piano leren spelen en tekenles volgen.'

'Piano?' Olena snoof. 'Piano? Ik wist niet dat mensen zoals jij echt bestonden.'

'Ik speel niet erg goed,' zei Debora blozend. 'Ik ben veel beter in tekenen.'

'Tekenen? Laat eens zien,' droeg Olena op. Ze gaf haar een krant en een potlood.

Debora trok haar jas uit en ging rechtop zitten. Met snelle, zelfverzekerde potloodstreken schetste ze een portret van Olena in de kantlijn van de krant.

'Niet slecht!' luidde Olena's oordeel.

'Ik maakte posters en spandoeken voor mijn middelbare school,' zei Debora trots.

Olena haalde een pot met zalf op honingbasis tevoorschijn. 'Smeer hier je handen maar mee in, dan voelen ze morgen al een stuk beter,' zei ze.

Maar Debora voelde zich niet beter. Ze lag de hele nacht te hoesten en te niezen en 's ochtends bleek ze koorts te hebben. Bibberend lag ze onder haar dunne dekentje. Bijna een week lang bracht Olena haar thee en eten uit de kantine. Toen Debora eenmaal genoeg was opgeknapt om uit bed te komen, gingen ze samen naar de overkant van de weg, waar het twee verdiepingen tellende bakstenen gebouw stond waarin de Politieke Afdeling van de bouwplaats was gevestigd. Ze klopten aan bij de directeur, kameraad Lev Katz.

Kameraad Katz was klein, mager en een beetje scheel en droeg een twee maten te groot krijstreeppak. 'Olenotsjka, lieverd van me, wat leuk je weer eens te zien,' zei hij, waarna hij haar om-

helsde. Debora moest haar best doen om niet naar de plukken haar te staren die uit zijn oren en neus groeiden.

‘Dit is het meisje over wie ik het had, de kunstenares,’ zei Olena. ‘Ze is echt goed. Daar sta ik voor in.’

‘Dan zullen we haar maar eens op de proef stellen,’ bromde Katz, terwijl hij duidelijk maakte dat Debora kon gaan zitten. ‘Op dat terrein hebben we mensen nodig, dat is zeker. Alles verandert razendsnel en we moeten zorgen dat we aan de eisen van de tijd blijven voldoen. Elke dag weer nieuwe leuzen, nieuwe campagnes, nieuwe doelstellingen. We leven in een schitterende tijd. Maar laten we eenvoudig beginnen.’

Hij legde een strook rode stof voor haar neer, zette er een blik witte verf en een pot met penselen bij en keek aandachtig toe terwijl Debora, op haar lip bijtend van concentratie, haar best deed zo recht mogelijke hoofdletters te maken. Een kwartier later stond er: *Dood aan de verraderskliek en de burgerlijke contrarevolutionairen!*

‘Heel snel en heel strak,’ mompelde hij met een blik op het penseelwerk. ‘Ik ben onder de indruk. Laat het scheppen voorlopig maar aan anderen over. De revolutie heeft jou hier harder nodig.’

Ze liepen naar een dichtbijgelegen kamertje met een bureau in het midden. Aan het plafond hing een kale gloeilamp. De ruimte werd grotendeels in beslag genomen door rollen rode stof en grote potten verf. In een van de hoeken stond een versleten sofa.

‘Welkom in je nieuwe kantoor,’ zei Katz. ‘Hoe je je dagen indeelt, hoeveel uur je werkt en of je dat ’s nachts of overdag doet, maakt me niet uit, zolang alles maar op tijd klaar is.’

Debora kon haar ogen nauwelijks van de bank rukken. In haar fantasie zag ze zichzelf daar met opgetrokken benen zitten lezen nadat ze haar werk af had. Die avond schreef ze haar eerste brief naar huis, maar ze vertelde niet dat ze ziek was geweest. *Het gaat veel beter dan ik had verwacht. Ik vind het hier geweldig. De mensen zijn erg interessant en ik leer heel veel*, schreef ze. *Naar Charkiv gaan was mijn beste beslissing ooit.*

Eerste druk oktober 2024

Oorspronkelijke titel *No Country for Love*

Oorspronkelijke uitgever Abacus, een imprint van Little, Brown Book Group, Londen

Copyright © Yaroslav Trofimov 2024

The moral right of the author of this work has been asserted in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988

Copyright © 2024 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht
Vertaling Frank van der Knoop

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagillustratie © 2024 Photo Austrian Archives/Scala Florence

Opmaak binnenwerk Crius Group

ISBN 978 90 261 6450 7

ISBN e-book 978 90 261 6451 4

NUR 302

www.uitgeverijdefontein.nl

Uitgeverij De Fontein vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Alle personen in dit boek zijn door de auteur bedacht. Enige gelijkenis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen, anders dan die in het publieke domein thuishoren, berust op puur toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining niet toegestaan.